

Nagy András¹-Juhász Géza Péter²:
A Területfejlesztési Megfigyelő és Értékelő Rendszer (T-MER) kialakítása és fejlesztése a VÁTI Kht.-ban

Az országos jelentőségű területi elemző és értékelő munkák, valamint az egyéb döntéshozatal előkészítő területi elemzések elvégzésének és az információk előállításának hatékonyabbá tétele érdekében készítette el 2001-ben a VÁTI Kht. a Területfejlesztési Megfigyelő és Értékelő Rendszer, a T-MER koncepcióját.

Ez egy olyan **megfigyelő és értékelő rendszer** létrehozását célozta, amely biztosítja a területi folyamatok és a területfejlesztési politika érvényesülésének folyamatos nyomon követését. A T-MER nem informatikai rendszer, hanem a területi folyamatok és a területfejlesztési politika érvényesülése mérésének, elemzésének, értékelésének módszertani eszközkészlete (mutatók, vizsgálati módszerek, szempontrendszer stb.) és folyamatmodellje.

A T-MER az eltelt időszakban, nagymértékben hozzájárult a területi folyamatokat, és a területfejlesztési politika érvényesülését értékelő négy éves (2005), illetve éves jelentések (2005, 2006, 2008) elkészítéséhez, az első Országos Területfejlesztési Koncepció (1998) felülvizsgálatához és megújításához (2005), illetve a megújított Információs Társadalom Stratégia elkészítéséhez (2005).

Feladatából adódóan tehát **a T-MER-ben megtalálható:**

- a területi folyamatok bemutatását, elemzését, értékelését biztosító adatok, **adat- és információforrások, komplex mutatók** rendszerezett gyűjteménye;
- a területi gazdasági-, társadalmi folyamatok, infrastrukturális ellátottság és a környezeti állapot alakulásának, az eszköz-, és intézményrendszer hatékonyságának méréséhez szükséges **elemzési, értékelési módszertan**.

A T-MER **két, jellegében és működésében eltérő alrendszerből áll**, amelyek között szoros kapcsolat van. Az információs alrendszer biztosítja az adat és információforrásokkal való kapcsolatot, azaz a TeIR, és egyéb forrásokból származó adatok és információk megkeresését, leírását. A szakértői alrendszer az információs alrendszer által ilyen módon biztosított adatokat, mint inputokat hasznosítja.

A T-MER Információs alrendszere

A T-MER kialakítása során első lépésben azon **indikátorok** kerültek meghatározásra, melyek önállóan vagy összetett mutatók részeként leírják a területi szempontból releváns

- társadalmi,
- gazdasági folyamatokat,
- az infrastrukturális elemeket,
- a környezet állapotát.

Az egyes tényezőkhöz rendelt, a területi különbségeket önállóan is leíró mutatók mellett a területi folyamatok nyomon követéséhez meghatároz **komplex mutatókat** is. Ezek sajátossága, hogy egyrészt az egyes térségek állapota, dinamikája egy tényezőcsoport alapján

---

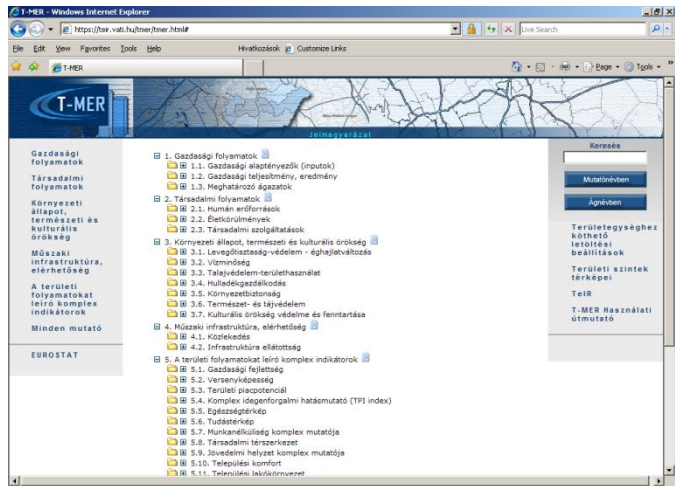
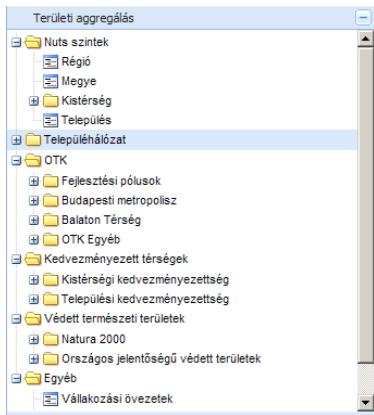
¹ VÁTI Kht, Területi Elemzési, Értékelési és Monitoring Iroda

² VÁTI Kht., Információs szolgáltatási igazgatóság, Szolgáltatási iroda

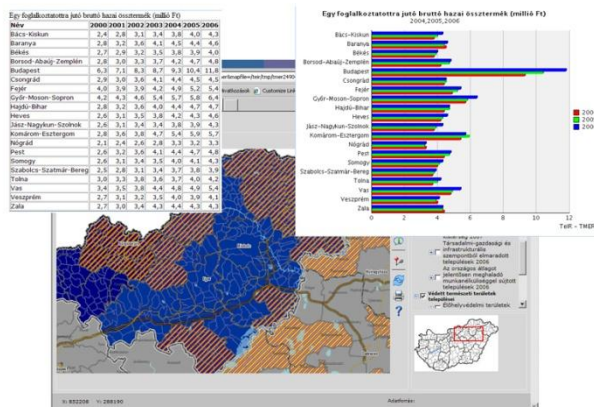
együttesen értékelhető (pl. gazdasági fejlettség). Másrészt azokban az esetekben, amikor alkotóik különböző tényezők mutatói, azok együttes hatását képesek kifejezni (pl. társadalmi, gazdasági, infrastrukturális tényezőkön alapuló versenyképesség).

A T-MER működéséhez elengedhetetlen, a TeIR mint információs rendszer támogatása. Ennek érdekében az Információs alrendszerben szereplő alapadatok beépítésre kerülnek a TeIR azon ORACLE adatbázis-kezelőben rendelkezésre kerülő adatok közé, melyek a regisztrált felhasználók számára elérhetőek. E mellett a **TeIR-en belül** megkezdődött egy önálló **T-MER modul** kialakítása is. Ez utóbbi már számított indikátorokat tartalmaz, és csak a T-MER-t működtető, azt használók számára hozzáférhető (NFGM, VÁTI munkatársak).

A modul felhasználói felületén az említett öt témakör szerinti bontásban érhetőek el és elemezhetőek az indikátorok. A felület webes funkcióihoz az ExtJS³ szolgáltatót használják.

A különböző területi szintekhez értelmezhetően területi aggregálás és leválogatás is elvégezhető.

Lehetséges az egyes területfejlesztési vonatkozású indikátorok idősoros vizsgálata táblázatokkal, diagramokkal ill. interaktív térképi alapú kartogramokkal. Az interaktív webes térképezés technológiai alapját az UMN Mapserver⁴ ill. az arra épülő p.mapper⁵ adja.

³ <http://extjs.com/>

⁴ <http://mapserver.org/>

⁵ <http://www.pmapper.net/>

A T-MER Szakértői alrendszere

A **területi folyamatokat** meghatározó tényezőkhöz rendelhető adatok feldolgozását, elemzését követő lépcsőben az adatok értékelése következik. A T-MER meghatározza ennek módszertanát, az egyes tényezők közti egymásra hatásokat, az ebből következően alkalmazandó összetett értékelési módszereket. Számba veszi továbbá az egyes tényezők egyedi szempontjait, így a vizsgálatok időtávjának, területi szintjének, az adatgyűjtés módszertanának sajátosságait. Azonosítja azokat a kulcsmutatókat, melyek a belső tagoltság mellett a nemzetközi összehasonlítást is lehetővé teszik.

A 2005-ben megújított Országos Területfejlesztési Konceptióban (OTK) olyan középtávú országos területi célok kerültek meghatározásra, az OTK ezekre a térségspecifikumokat tartalmazó középtávú, országos területi célokra funkciókat, célstruktúrát fogalmazott meg. Ehhez kapcsolódóan a T-MER részét jelentik az **OTK-ban meghatározott térségtípusokra vonatkozó sajátos értékelési szempontok**, valamint a térségek probléma csoportjait és a térségtípus területi céljait leginkább leíró – a fenti, minden térség leírásához használandó mutatók körében nem szereplő – indikátorok.

Mivel az EU strukturális, területi politikájának tervezési-beavatkozási szintje a régió, továbbá ebből következően a hazai területfejlesztési politikai is jelentősen regionalizálódott az elmúlt években, ezért elkerülhetetlen az **ország régióinak több szempontú elemző-értékelő vizsgálata**, az egyes régiókra jellemző térszerkezeti problémák, az eltérő adottságokból adódó gazdasági-társadalmi-környezeti-infrastrukturális helyzet feltárása. A T-MER ennek megfelelően tartalmazza a régiók fejlődési pályájának országon belüli és nemzetközi összehasonlítóhoz szükséges indikátorok körét, az elemzés módszertanát.

A területpolitika stratégiai céljainak megvalósulását közvetlenül a területfejlesztési politika eszköz és intézményrendszere segíti.

Az **eszközrendszer** alapelemeit a szabályozó joganyagok, a területi tervezés, a területi információs rendszer, a pénzügyi eszközök és a Vállalkozási Övezetek képezik. Ezek esetében a T-MER azonosítja a vizsgálatok tárgyát jelentő tényezők körét, az azokkal kapcsolatos indikátorokat, az elemzés és értékelés módszertanát. Külön hangsúlyt kap a fejlesztéspolitikai beavatkozások hatásértékelése, amely az eszközrendszer és a területi folyamatok közti kapcsolatot jelenti az értékelés során.

A T-MER többi elemétől – különösen a területi folyamatok alakulására irányuló vizsgálatoktól - eltérően az **intézményrendszer** vizsgálatánál (az országostól a kistérségi szintig) nehezen határozhatóak meg egzakt mutatók, amelyekkel egyértelműen mérni lehet az intézményrendszer egyes elemeinek működési hatékonyságát, eredményességét, ezért a T-MER-ben meghatározott módszertan szerint az értékelésnek is elsősorban leíró jellegűnek kell lennie.

A T-MER részeként vizsgálat és értékelés alá kerülnek az egyes társadalmi, gazdasági, környezeti folyamatokban és az infrastrukturális ellátottságban mutatkozó különbségekre befolyást gyakorló **szakpolitikák fejlesztési céljai és elért eredményei** is.